

Ammaanersiornermi oqalugiaat – NUNAMED 2025

Asasakka suleqatit, peqqinnissaqarfimmi sulisut aamma suleqatigisartakkat.

NUNAMED 2025-mut maani Nuummi uummammik pisumik tikilluaritsi.

Ullumikkut maani nikorfanera ataqqinartuusoq misigaara, ukioq manna ataatsimeersuarneq tulluusimaarlunga, qujamasullunga aammalu piumassuseqarlunga ammarnisssaanut aperineqarsimagama.

Tulluusimaarneq – tamassi immikkut suliasi pillugit.

Qujamasunneq – aaqqiisummut ilaanissarsi toqqarassiuk, ullut tamaasa.

Piumassuseqarneq – aaqqissuussaanernut aamma politikkimut kisiat tunngannginnera pissutigalugu - Inuillu pineqarnerat, aammalu akisussaaffimmut tunngammat.

Talepause --- Inuttut suliassaq – akisussaaffiullu aallartinna --- Talepause

Namineerlunga aallaviga ilisimatusarnermiit aallartinngilaq.

Narsami meeraaninni aallartippoq. Illutta silataani naatsiivimmi, ataatalu sannaviani. Sanasutut sulinermini sukkissimalluni angerlaraqat, uanga mattutit saqqummertaraakka isumassulertarlugulu. Pisut annikigineqarsinnaasut inuuninni suliassanut annerpaanut aqutissiuimapput, uannut tunngaviliisoq. Akisussaaffeqarnermik misigissuseqarneq. Isumassuerussuseqarneq. Nassaarinninnerlu.

Tamanna nassaarinninneq peqqissaasunngorusulersitsivoq.

Kingornalu itinerusumik paasinniffiuvoq: Ikiuerusunneq kisimi naammanngitsaq.

Aaqqissuussaanerit, sinaakkutit, isumallutit aamma paasineqartariaqartut, aammalu nakorsiartup peqqinnissaqarfimmilu aaqqissuussaanerup paasiuminaatsup akornanni qanoq sunniuteqarnerat.

Ullumikkut Naalakkersuisutut maaniippunga, sulí uummatinni assinganik píumassuseqarlunga.

Kisianni sulí annerusumik akisussaaffeqarlunga.

Atorfissi inissaqarnissaanut aammalu sikkernissaanut qulakkeerinninnissamut akisussaaffeqarneq.

Aaqqissuussaarnernik, aamma politikkimi allannguisinnaanissamut periarfissiisussanik pílersitsinissamut akisussaaffeqarnermik nassataqartoq.

Talepause --- Piviusut: Atorfiup piviusoq naapikkaangagu --- Talepause

Sulinermi atukkagut pillugit unneqqarilluta oqaluuserinnissinnaassaagut.

Amerlavusi isumalluutit annikitsut pígalugit sulíassat annertuut isumagisarlugit.

Sulíassanut akisussaaffimmik tigumminnippusi, amerlanertigut suleqatit písaríaqartinneqartut píssarsíarisinnaasarnagit. Napparsímasunik isumaginninnerup peqatígísaanik sulíussarsíorlusílu ilínníartítsísarpusi. Illoqarfinni, nunaqarfinni aamma pígaartuullusi sulísarpusi – qasusíunneq uagut polítikerit ilíssínnut tunníussatsínnit píumasaaqatítáqarnerusoq. Takuarput. Aamma atáqqívarput. Kisianni aamma atáqqínníneq ílíuuseqarnermik malítseqassaaq.

Taamaattumik píviusut tamakku ílísimallugit, Naalakkersuísuní pívíusunngortíkkusutatsínnik anguníagaqarpugut allannguínormik aalajángíísussanik.

Talepause --- Polítíkkíkkut túlleríiaaríneq nútáaq: Ínnarluutíllít aamma ersínnígítsumík ínnarluutíllít --- Talepause

Aalajángíínerít taakku ílagaat ínunnut Ínnarluutíllínnut ímmíkkut Naalakkersuísoqarfímmik pílersítsíneq. Allaffíssorníkkut ílíuuseqarnerínnáanngílaq. Polítíkkíkkut oqaríartuuteqarneruvoq.

Píffíssamí sívísuallaartumí ínnarluutít ersínnígítut taamaassímapput: **Ersínnígítut.**

- Tarníkkut náppaatít.
- Skízofrení.
- Níkallunganeq.
- Autísmeqarneq.
- Íneríartorníkkut ínnarluuteqarneq.

- Kingunerlutsitsinerit.

Innarluutit nappaatillu tamakku inuiaqatitsinni, ilaquuttatsinni nassaassaapput, kisianni amerlavallaartutigut takunngitsoorneqartarput.

Inunnut innarluutilinnut suliaasaqarfiup kivinneratigut aamma ersarissarneratigut, ersarissumik oqariartuuteqarusuppugut: Kikkunnut tamanut inissaqartitsineq. Aamma takujuaannanngisatsinnut.

Salliutitsineq taanna aamma tarnikkut napparsimasunik sullissinermi pilersaarummi erserpoq, tassani ukkatarerusuppavut:

Tamakkiisumik isiginnittumik, katsorsaanerme kulturimut misikkarissumik aamma ataasiakkaat innarligassaanninnerannut misigisaannullu ataqqinnittumik.

Tamatuminna innuttaasut aamma napparsimasut timikkut nappaatillit assinganik aaqqissuussamik paasinninnermillu, nuna tamakkerlugu tarnikkut napparsimasunut pinasuartumik nakorsiartarfimmik pilersitsilerutta naapittarniarpagut. Tamanna ataqqinninnerusoq isumaqarpugut – annertunerusumik ataatsimut paasinninnissamut pisariaqartoq.

Peqqinnissaqarfiup kisimi aamma suliaasaq taanna pingaarutilik kivillugulu qulakkeersinnaanngikkaa ilisimavarput. Pitsaaliuineq siammasissoq, soorlu imigassamut aalakoornartortalimmut inatsi sunniuteqarluarnerusoq, inatsilu nutaaq naartup pisinnaatitaaffeqalernissaa suliaasanut pingaarutilittut inissisimapput, inuiaqatigiittut peqqinnerulissagutta nunatullu nukittunerulerluta.

Kommunit aamma minnerunngitsumik suliffeqarfiit inuit suliffimminnik attassisinnaasut pisariaqartinneqarput, aamma inuiaqatigiinni inunnut tamanut inissaqartitsissagutta eqaatsumik atugassaqartitsinikkut. Inuiaqatigiimmi innuttaqanngitsut suuppat? Nuna pitsaasumik aningaasarsiortoq atugarissaanngitsunik innuttaqartoq suua?

Apeqqutit ersarissunik akissutissaqareersut, inuiaqatigiinni inuit tamarmik, pisariaqartumik pitsaanagerusumut siuariartormik aamma allanguinermik pilersitsiniaraanni naligalugit naapinneqarnissaannut pisariaqartitsiffiuvoq.

Ippassaaneeranguaq Inuunerissaavik – Steno Diabetes Center, ammaanersiorneqartoq ersarissumik takussutissaavoq nukiit pitsaasut ataatsimoortikkaangatsigit tigussaasumik ineritaqartarnerannik. Taassumap saniatigut oqaluttuarisaanerme pisimasut ullumikkut

nassuerutiginniffiullutik saqqummerput. Akuersissuteqanngitsumik naartunaveersaasersuisoqartarsimanera pineqarpoq, napparsimasut illersorneqarnerat, akuersissuteqarnerat, namminiussuseqarnerallu oqartussaassuseqarnerat kalluarneqarsimanerannik takutitsisoq – politikkerinut peqqissutsimullu suliaqartunut suliakkiussisariaqartoq tatiginninnermik toqqissisimanermillu pilersitsiffiusariaqartumik, innuttaasut peqqissuunissaat siunissami qulakkeerneqassappat.

Talepause --- Umimmammik misigisaq – kulturimillu paasinnineq --- Talepause

Taamaattumik NUNAMED ulluni makkunani najuuffigisatsinni, pingaartutilimmik inissisimavoq. Isumassarsioqatigiinneq pisarpoq, ilisimasanik avitseqatigiiffiusoq minnerunngitsumillu ulluinnarni sullissinermi, siunissami qanoq ineriartortitsisoqarnissaanik takorluuisitsisumik tikkuussisartoq. Siornatigut NUNAMED ataatsimeersuartitsinerani misigisimasannik, puigukkiussimasannik avitseqatigilaassavassi.

Canadami Nunavummi naggueqatitta saqqummiussinerannut tusarnaarpunga.

Meeqqanik ilaqutariinnillu aarlerinartumik inissisimasunik najukkami inuiaqatigiinni inuuniarnikkut ilungersunartumik atugaqarfiusumi aamma tarnikkut unammilligassaqarfiusumi sulipput.

Periutsumik pilersitsisimapput, taaguuteqartoq *Umingmak Centre*.

Taaguutaa umimmammeerpoq – uumasooq ulorianartorsiortoqartillugu katersuuttartoq sanngiinnerit qeqqanut pitillugit illersuisarpoq. Assiliartalersuineq uannut sunniutaa nukittuvoq.

Tassami uagut peqqissutsimik suliaqartutut aamma aalajangiisartutut taamaaliortussaavugut:

Umimmattut iliorluta – sanngiinnerusut ungullugit – ataatsimoorluta. Illersorlugit taamaalillutalu inissamik nukittuffigisinnaasaannik pilersitsilluta.

Periuseq taanna inunnik isumaginninnikkut imaluunniit tarnikkut ikiueqqaarnertut

iliusaannaanngilaq – *kulturimik/piorsarsimassutsimik* tunngaveqarpoq.

Tamatuma isumassarsiortippaanga, **uagullu** Kalaallit Nunaanni nammineq periusissatsinnik, kulturitsinnik, pinngortitatsinnik aamma ataatsimooritsinnik tunngaveqartumik

nassaarsinnaanitsinnik upperinninninnut sakkortusitsilluni.

Talepause --- Ilisimasanik annertusaaneq aamma attassineq: Napparsimmavik ilisimatusarfiusoq

--- Talepause

Kisianni nammineq periusissatsinnik ineriartortitsissagutta, pingaarutilimmik pisariaqartitsivugut: najukkami piginnaasat.

Taamaattumik tulluusimaarutigalugu Kalaallit Nunaanni napparsimmavimmik ilisimatusarfiusumik anguniagaqarnissamik periusissamik suliniuteqarniarpugut. Napparsimmavik katsorsaaviinnaanngitsoq, kisianni aamma ilisimatusarfissaq, ilinniartissaq aamma ilisimasanik attassisussa.

Ataani pineqartunut qitiutitsisussa:

- Ilisimasat nutaat najukkami tunngaveqartut.
- Ilinniartut aamma suliamik suliaqartut aqqiissutissanik ineriartortitsisut, uagut piviusutsinnit aallaaveqartunik.
- Aammalu periutsit kulturimut misikkarissut ilinniakkamut pissusissamisoortumik pingaartinneqassapput.

Napparsimasunik peqqissaanermi ilinniaqqiffik nutaaq – kalaallinit peqqissaasunit kalaallinut peqqinnissaqarfimmi sulisunut ineriartortinneqartoq – maanna maani neqeroorutigineqartoq peqatigalugu, peqqinnissaqarfimmi sulisuni sulisussarsiornermi immitsinnut pilersornissamik periusissatsinnut alloriarneq pingaaruteqarpoq, suliniut annertuumik nersualaagassaasoq.

Talepause --- Suleqatigiinneq nutaaq – ataqqinnittoq aamma ataatsimut anguniagaqarfiusoq ---

Talepause

Aammattaaq oqaluttuarisaanermi peqqissutsimut politikkimi Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni suleqatigiinneq nutaaq erseqqissarusuppara.

Peqqinnissaqarfik 1992-mi akisussaaffigilerparput. Tamannalu pingaaruteqarpoq eqqortuusorlu.

Kisianni ullumikkut suleqatigiinneq nutaanik aalajangersaalluta naneqqillugu pitsaanerusumik inissisimavugut. Ineriartortitserusunnitsinnut, suliaqarusunnitsinnut aamma nammineq

akisussaaffitsinnik attasserusunnitsinnut ataqqinnittumik. Naligiimmik pinninneq qitiutillugu.

Ataatsimut anguniagaqarneq. Pinngitsuuisinnaannginnermut tunnganngilaq. Suleqatigiinnikkulli **nukittussutsimut** tunngavoq.

Inuiaqatigiittut aamma peqqinnissaqarfimmi suliaqartut ataatsimoorutta – nunatta iluani aamma nunani tamalaani – napparsimasumik, aarlerinartumiittumik aamma ujartuisumik naapitsinitsinni nukittunerusumik inissisimassaagut. Taamaattumik siunissami nunani tamalaani suleqatigiinneq sulii ujartussavarput; tamannalu aqqutissiuukkusupparput.

Talepause --- Naggasiut – ataatsimut neriuuteqaqatigiissaagut --- Talepause

Asasakka tamassi – pingaarnarpaamik naggasiuteqarlunga: **Qujanaq.**

Suliamik ilisimasaqarnissinnut **qujanaq.**

Qasusuinnissinnut **qujanaq.**

Qujanaq maaniikkassi – aamma allannguigassi.

Aammaarlunga: NUNAMED 2025-mut tikilluaritsi.

Suliassap piginnaassuseqqortussutsip naapiffianni.

Maani ataatsimoornikkut allanngui neq periarfissaalerpoq.

Maani ataatsimoorluta siunissami Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfipput ineriartortittarparput.

Ullut pitsaasumik, pissarsiffiulluarnissaanik aamma isumassarsiorfiunissaanik tamassi kissaappassi, sulilluarisilu.

Qujanaq.